

Цетиње, 27. маја.

Енергично наставља Аустро-Угарска своје операције с мионама и поткопавањима на Балканскоме Полуострву. Док нас крилима своје јавне ријечи, као оно вампир кад сише крв, хлади, увјеравајући нас о своме искреном пријатељству, донде испод мукла чини све могуће. да српске државе и српски народ завади и у сваку да убади по један или више угарака раздора. С друге стране, у свијету, иде на то, да их клевета и дискредитује.

Исто је толико ревностна и у Турској. Буне се само она племена, гдје је њен уплив јак и гдје њени фратри, чији је она покровитељ, воде прву ријеч. Буне се они, који се до сад нијесу бунили, него вјерно служили, а пристају уз нови режим они, који су се пређе бунили. Нема сумње да ће се ово и много штошта друго умотрити у Цариграду, те и тамо добро пазити, да Аустро-угарске интригантске мине не причине одвише квара.

Главни је за сада то, да Аустро-Угарска не мирује. Забола је канце у Балканско Полуострво и непреставо раздира. Декламације о задовољеној амбицији анексијом, о некористољубивости и искреном пријатељству према Турској, Србији и Црној Гори, ништа друго нијесу до оне пјесме које се пјевају малој дјечи: буји ми паји. Буји ми паји чедо моје Србијо, ти друго моје чедо драго Црна Горо, ти треће Турско, док ја не извршим своје операције и ампутације и ви се једнога дана опет не видите растргнути и окрвављени.

Послије толиких неуспјелих интрига спала је и на абсурдум: да краљевина Србија хоће да је опколи. Уплашила се планина, да је ручицама својим не обухвати пастирче, које мирно пасе своје стадо. Да је не обухвати и не тресне о земљу да се разбије.

Ком ове сулудости неће бити чудновате и смијешне? А до њих је дотјерала ево Аустро-Угарска. У својој захукталости на Балкан њени јавни радници изгубили су већ сваки компас. Они нијесу више у стању да разликују памет од будалаштине и проповиједају широм цијелога свијета, како Србија иде на то да је заокружи и, наравно, стегне и удави. Европи сад не остаје ништа друго него да представи, како ће Аустро-Угарска, удављена, да исплази језик, а пошто је то трагично до суза, то да скочи и зарано да спасава царевину од краљевине. Енглеска, Русија и Француска, вели се у Бечу, стоје на услузи Србији, нових сад само размјешта на позиције, са којих ће по команди из Биограда сложено напасти на незлобљиву, некористољубиву и цијеломе свијету, а нарочито Балканскоме Полуострву, његовим држа-

ва и народима, искрено пријатељску Аустро-Угарску. Међу тим то је све за то, да се маскира њен подземни рад и да се скрене пажња на другу страну. Онда треба да је крив онај, коме она о глави ради.

Нас забавља опет познатим „славним научењак“ Масариком. Потпушта га да нас клевета, а да би успио, дала му је фирму одбране загребачких сужника, пошто је то данас благодаран посао. Пошто по то хтјела би да међу нас и опет убади угарак раздора. На наш категорички захтјев, да именује извор својих информација, за које вели да су тачне, он избјегава директан и јасан одговор, и упућује нас, као на пуноважан доказ, на једну бечку редакцију, тврдећи да иза ње стоји барон Ерентал. Томе ми сад треба да вјерујемо, и не само ми него и сви други, и ако сви ћуте који су позвани да кажу, стоји ли одиста иза „W. A. Zeitung“ барон Ерентал, или је то само нечасан изговор „славног научењака“ Масарика. Човјек од части, кад се позвао на извор из дипломатских кругова, дужан је да да доказе, да је доиста из дипломатских кругова црпео ону неистину, коју је набацио на Црну Гору. И не само то, дужан је и да докаже, да су његове тврдње истините, јер не једанпут је из дипломатских кругова излетјела по која намјерна клевета, у циљу интрига. Нарочито ако је то извјесан круг аустро-угарских дипломата. Читав један ред питања, дакле, има да добије свој прецизан одговор.

Прво: Је ли одиста „славни научењак“ Масарик своју неистину црпео из дипломатских кругова?

Друго: Који су ти кругови?

Треће: Је ли истина то што су ти дипломатски кругови рекли Масарику, ако су то јест рекли?

Нико на ово питање не одговара. А само такви одговори могли би разјаснити ствар. Мјесто овако прецизног расправљања покренутог спора Масарик нас упућује на „W. A. Zeitung“, тврдећи, да иза њега стоји барон Ерентал. А „W. A. Zeitung“ одбија то и вели, да зна поуздано, да је Масарик црпио своје информације из сасвим других извора. Хоће ваљда и он да укаже на Биоград, као што је намигнуо Масарик. То значи да „славни научник“ срамно бјега с мједана и да оставља свијету, мјесто доказа, да вјерују ком хоће и шта хоће. Тако се не рјешавају спорови међу часним људима. Тако рјешавају спорове само нечасни и „славни научници“ у служби аустро-угарске политике на Балкану, и то интригантске политике. Мјесто да именује дипломатске кругове, он се позива на једну редакцију, и тиме јавно признаје, да дипломатских

кругова и нема, него да је своје информације црпио из реченога уредништва у ком сједи Настићи и Мандлови.

Истерали смо дакле лица из јазбине, и сад је сам показао, који су то „дипломатски“ извори његови. Остали, ако је имао ортака, крију се, јер налазе и сами да је недојстојно да приме поред Масарика и они на чело жиг клеветника и интриганта.

Све то скупа, као и оно што се ради у погледу Србије и Турске, доказ је, да је Аустро-Угарска легла на посао даљега продирања свом снагом и да свима плуговима оре, како би скорим почела сијати. Недајмо се збунити и варати.

Срби преко океана

Исељавање нашег народа из свију српских земаља све више бива. Број наше емиграције нагло расте. Он се све више концентрише преко океана. Велики дио нашег радног свијета налази се у Америци, гдје је пошао ради зараде. Па и поред свега тога нашем свијету преко океана врло се слаба пажња поклања.

И ако је то исељавање привремено, ипак за наш народ преко океана није учињено ни из близа оно што би требало учинити, да му живот у далекој туђини буде сношљивији, сигурнији и бољи.

Кривица због тога је на првом мјесту до њега самог, а затим до оних, који су позвани да се за њега заложу и да учине све што би му живот у новом свијету олакшало.

Све што су они тамо за себе учинили до сада, то је што су образовали безбројна друштва и савезе, који би им служили за помоћ, али од којих никакве стварне користи нијесу имали. Од туда је наш свијет преко океана остављен на милост и немилост, од туда и све недеће, које га бију и мрве, да врло често љуто страда и злопати се као нико.

Како број нашег народа преко океана нагло расте, а прилике се за њега све више погоршавају, ушљед нагомиланања досељеника са свију страна, то је крајње вријеме да се томе дијелу нашег народа посвети нарочита пажња и учини све, да му се живот у далекој туђини побољша.

Организација српског народа преко океана је врло слаба — управо никаква. Многобројна друштва и разни савези слабо му користе, а органи њихови, јавна гласила, ни толико.

Томе свему треба учинити крај. Треба што прије и што смишљеније приступити организацији свију Срба преко океана. Он треба да сачињава једну компактну друштвену целину. Све савезе, без обзира на земље одакле су и гдје се сада налазе, треба слити уједно. Какав ће му се дати облик, споредно је; главно је, да буде чврста целина, која ће бити састављена из подбора било мјесних, било из колонија. Главна управа ће руководити цијелом организацијом, а подбори ће бити њени извршиоци. На че-

лу организације треба истаћи најјаче и најспособније наше људе. Тој организацији треба да је задатак да о свему води бригу и старање о нашем свијету преко океана.

Она би била главни мотор свега народа нашег на тој страни свијета. Ко би тамо одлазио, њој би био дужан да се обрати, а тако исто и да је обавјештава о повратку у отаџбину. Појединци не би били у стању без ње ништа на своју руку да предузму. Она би их размјештала по пословима и о њима се старала; она би их упућивала у све и строго водила рачуна о свему што се њих тиче; она би била прави представник и заштитник њихов — стожер свих Срба у Америци. Она би била у тијесној вези са представницима како слободних држава српских, тако и народним у неослободљеном Српству. Постављањем њеним на солидну и чврсту основу, оваква организација била би права благодет.

Она би се дијелила на разне одсјеке, који би строго водили рачуна о свима потребама његовим: старали би се о набавци рада за све чланове, о његовом животу, побољшању, заради, напредовању, заједници и потпомагли би га како у случају нерада и болести, тако и при разним недаћама. Ова организација била би заједничка копача у њиховим односима међусобним, а посредник између чланова и послодавца, власти, отаџбине и других. Организација би располагала својом банком, како разни зеленаши не би његов крваво стечени новац траћили, и листом, који би искључиво његовим интересима служио.

Све то наш свијет не би ништа више коштало, а имао би од тога велике користи.

Сада у Америци постоје многи српски савези и друштва. Сва су она раздробљена и без компактне целине. Сва се треба да старају о нашем свијету, али су му од слабе користи.

Исто тако постоје и многе банке, али су оне махом спекулативне и нијесу на солидној основи. Због тога је са њима и многи наш радник настрадао.

Још постоје и многа друштва, која имају да се старају о својим члановима, па је ипак наш свијет врло често жртва разних спекуланата.

Најзад постоје и многи српски листови, али су они готово сви такви, да се из њих не може видјети ни како је нашем свијету тамо, нити како му је на дому, у отаџбини.

Наш народ преко океана, захваљујући рђавој организацији, крај свега тога био је без свега; био је изолисан од цијелога свијета. Није имао везе ни са отаџбином, ни са браћом, која се налазе, као и он, у Америци. Од туда је и сасвим природно што му иде овако.

Оваквом једном стању треба учинити крај. То се може постићи коренимом реформом. Стварањем јаке српске организације учиниће се много.

Ми преко океана имамо доста ваљаних, трезвених и честитих људи, који за општу ствар могу учинити много. Ми на њих и упућујемо ове редове и апелујемо на њи-

хов патриотизам и хуманост. Тиме ће учинити роду глас.

Треба се пренути из мртвила и учмалости. Кад се већ не може сузбити емиграција, онда бар треба радити, да јој се судбина у туђини олакша.

У томе послу наћиће моћне потпоре како код нас, тако и код цијелог српског народа.

Наш свијет преко океана треба отргнути из канџа разних спекуланата, зеленаша и шићарџија наших и страних. Треба му помоћи. Брза помоћ двојака је помоћ.

Стварањем јаке организације српске помоћи ће се нашем народу много и преко океана и на дому. Преко океана ће се старати о додору његову, а на дому у толико, што не би силан свијет, необавијештен о приликама у Америци, срљао у очигледну пропаст.

Сличне организације стварају се свуд по свијету, само што код нас, и Европи, имају сталешки карактер, док би овај био националан.

Дрво се наслана на дрво, човјек на човјека. Без друштвене заједнице нема живота, а још мање напретка. Српски народ преко океана не треба пропустити слијепој судбини његовој. Да на томе порадимо не само што нам налаже братска, него и човјечанска дужност.

Срби у Америци, па ма из којих крајева били, треба о овоме озбиљно да промисле у толико прије што су на прагу његове конвенције, на којима је најпогодније ово врло важно питање покренути.

Ми се уздамо у свијест њихову.

Криза у Угарској

Ријешење кризе у Угарској једнако се развучило. Што више траје крај јој је све недогледнији. Беч се око тога много не пашти. Напротив, изгледа да то с планом ради. Свакако су увјерени да ће се временом побољшати положај. Зато се и не журе. Мијењају приједлоге из Пеште и одбијају их. Радећи на раздору у Угарској, ситуација бива замршенија. Од како криза трајаје није се ни корак пошло унапријед. То се све чини по бечком рецепту. Из свега тога избија да Беч зна шта ради. Вјешто је уочио и слабе стране угарских политичара. Криза је избила због самосталне угарске банке, а све се више испољава, да се међу политичарима угарским не води око тога толика борба колико око власти. Коалициона влада пала је због неиспуњеног захтјева о угарској самосталној банци. Независна странка се јако заузела за самосталну банку. У току кризе избило је, да јој није толико до самосталне банке. Кошутовци, као умјеренији елемент, од тога сада не

праве питање. Па ни Јустовци, радикалнији елемент, не би од тога правили питање само да се независној странци да влада. Угарским политичарима је више до попуштања него до борбе. Ствар је само око тога хоће ли се састав владе повјерити искључиво независној странци или ће остати коалиција и на даље. Беч се са захтјевима угарских политичара чисто титра. То је зато што види Угарску усамљену. Уз њу није ни једна народност, нарочито нијесу са њом Словени. Напротив, народности су против Угарске, а међутим и међу самим угарским политичарима је велика подвојеност.

Сва се борба сада свела на то која ће странка добити надмоћност: независна или уставна.

Судећи по свему неће ни једна ни друга странка добити надмоћност. То не иде у рачун Бечу. Зато он и ради на томе, да изазове што већу поцепаност између угарских политичара. Од тога није поштедао ни саме првачке независне странке. Тако се износи како је предсједник сабора Јуст поднио приједлог, без знања Кошута, да се именује влада из независне странке, која би се обвезала, да испуни све захтјеве бечке, а одрекла би се свих угарских захтјева у погледу војске. Једина би се концесија Угарској учинила та, да се провизорно изгласа у угарском сабору самостална банка, а кад би се дошло до санкције њене, да је Бечар одбије. Тиме би се ишло на то, да се унесе забуна у независној странци и да се завади Кошут са Јустом.

Познати политичар Драгутин Мереј — Хорват, који је раније посредовао између Фејерваријеве владе и коалиције, износи приједлог за рјешавање кризе, који се састоји у овоме: Владу предузима прелазни кабинет, који има задатак, да проведе изборну реформу и нове изборе на основу ње. Тај би се кабинет састојао из чланова независне странке и тројице, које би владар означио, а од којих би двојица заузели портфеље министра унутрашњих дјела и финансија.

Али све то ништа неће допринети рјешењу кризе. У угарским политичким круговима је расуло и дезоријентација. Криза постаје све више заплетенија. У колико више приједлога за излаз из кризе, у толико мање изгледа на рјешење њено. Зато није искључена могућност и кризе устава.

Сад поново настале аудијенције и трчкарање угарских политичара од Пеште до Беча. Па и од тога неће бити ништа.

Српство

Све боље од бољег. Ових дана је босанска влада продала некоме Виктору Ђурди, саветнику из Беча врло велики комад земљишта, а међутим околним сељаци, који првенство на ову земљу имају, за то нијесу ни питани. Због тога су сељаци поднијели противу ове продаје влади тужбу, али тешко да ће се успјети, јер се тамо проводи политика што јачег насељења странаца и потискивање домаћег елемента.

Трговинска комора у Сарајеву. Око половине јуна биће избор за трговинску и занатлиску комору у Сарајеву, те су још сада настале силне агитације. Најви-

ше агитује управитељ повлашћеног одјелена унион банке, Шомођи, како би постао предсједник коморе, али су Срби устали одлучно противу ове кандидације, тражећи да се бира домаћи син.

Српске школе у Земуњу. Ускоро ће бити готова зграда српских народних школа у Земуњу, спрам Београда. Освећење ове зграде, која је сарађена врло лијепо, извршиће се на свечан начин.

Предан војном суду. Д-р Жарко Миладиновић, адвокат из Руме и првач српске радикалне странке, оптужен због везеиздаје, предан је војном суду да му он суди.

Срби на Приморју. Говорећи о тешким приликама у којима се Срби у аустријској монархији налазе, „Dubrovnik“ прелази на стање Срба на Приморју и вели:

„И док видимо како наша браћа у Хрватској, Босни и Херцеговини воде очајну борбу, ми Срби на Приморју остајемо пасивни, не зато што би смо тако хтјели, већ просто с тога што сами нијесмо дошли до међусобног јединства и слоге. Данас је дошло вријеме кад Срби сви и свуда морају да скину све оне ситуационе препоне, које их пријече у раду на опћу српску ствар, па зато и ми Срби на Приморју ваља да увидимо, да смо само на штету опћој нашој ствари, ако мислимо да и даље постојимо као раскомадано тијело без живота и снаге. Пред нама се ређају велика и судбоносна питања, која једнако имају удјела на нас као и на осталу браћу нашу, јер нам је циљ свима исти, непријатељ заједнички. У таквим моментима не смијемо остајати при старој апатији, коју је створила, између осталих узрока, и наша несрећност проузрокована не ушљед начела већ ушљед ситних особних размислица.

Опћа питања траже и опћу солидарност и народну слогу, а таквих питања данас је на дневном реду неколико. Ако нам патриотизам није празна ријеч, којом се имамо размећати само у извјесним приликама, онда је наша дужност, да се састанемо, споразумијемо и сложимо, ако не за нас саме а оно барем ради наше несретне браће, која ишчекива од нас помоћ као озебао сунца, јер се налазе у скрањеном часу када морају да ријеше — и уз нашу помоћ — многа важна животна питања, једнако њихова као и наша; кад један дио од њих стемне и испушта душу под тешким јармом апсолутичког режима, који иде за тиме да их убије и на тај начин и наше и онако ослабљене редове још јаче ослаби.

Крајње је вријеме, да се једном већ кренемо из наше млахавости и да приступимо раду, који од нас захтјева опћа српска ствар. Први корак томе биће, да се што прије сложимо и организујемо, не доводећи с тиме у свезу никаква лична питања, коју су била од вајкада наша непроболна рана. Такова питања морају потпуно да изчезну пред опћој ствари ако до ње и мало држимо.

Једино на тај начин, сложни и компактни моћемо да ступимо пред нашу осталу браћу, која тежак бојак бије, па да дадемо на тај начин и снаге, и помоћи, и полета и нама и њима.

За то је потребна што скорије једна скупштина Срба на Приморју, на којој би се морали организирати, и као организована група да рјешавамо и ударамо

правац великом раду, који у обилној мјери испред нас стоји и наш први корак чека!“

Насељавање Босанаца у Турској. Турска влада је била одредила нарочиту комисију, која је испитивала земљишта за насељавање Босанаца и нашла је најпогоднија земљишта у битолском, јањинском и солунском вилајету. Насељавање Босанаца је већ почело.

Словенство

Градски избори у Трсту. Кроз кратко вријеме биће у Трсту избори за градски сабор. Словенци су се споразумјели ради тога са Хрватима и свима Словенима да истакну заједничку листу како би побједу осигурали. Ушљед тога су Талијани настали, да обије њихове странке, либерали и мазинијевци, изађу заједнички на изборе.

Четири јубилеја у Русији. Овијех дана Русија слави четири јубилеја: двијестогодишњицу битке на Полтави, стотедесетогодишњицу руске побједе над Фридрихом II код Кунерсдорфа, стогодишњицу од пошљедњег руско-аустријског рата и шездесетогодишњицу од битке са Мађарима под Вилогошем.

Хрватски сабор. Говори се, да ће хрватски сабор, који постоји само на папиру, бити распуштен и да ће у септембра бити нови избори. Сумњамо, да ће се и у то улазити.

Борба око превласти у Босни

У бечком парламенту ових је дана била расправа о угарској аграрној банци, из које је јасно избијала борба која се води ради престижа између Беча и Пеште око анектираних земаља.

И прије кратког времена била је у аустријском одбору за Босну и Херцеговину бурна расправа око угарске аграрне банке, када је и сам предсједник аустријске владе Бинерт устао противу ове концесије, те је тада због тога осуђен рад заједничког министра и управника Босне Бурјана.

Сада је та ствар дошла пред парламент. Чешки посланик Калина и словеначки клерикални посланик Шустершић поднијели су о томе пријешње приједлоге.

У сједници од четвртка бечког парламента започела је расправа о пријешном приједлогу дра Шустершића и другова, који је у своје доба био стављен и у анексионом одбору, да се влади изрази неповјерење ради издане концесије мађарској аграрној банци у Босни, а гаранције које је обећао заједнички министар финансија, да се не примажу на знање, те аустријска влада нека на уставну основу пристане само онда, ако се откуп кметова од Босне и Херцеговине буде обављао као јавна и земаљска ствар. Сличан приједлог ставио је и чешки заступник Калина.

Шустершић разлаже свој приједлог и вели, да ће о првом том кораку, којим аустријска влада почиње у Босни и Херцеговини крочити, зависити цијели морални положај монархије на Балкану. Цијела Европа прати и мотри наш поступак у Босни и Херцеговини. Први корак што смо га тамо учинили је што смо устројили једну

ПОДЛИСТАК

МАТИ

Приповетка из јеврејског живота
— Schalom Asch — (2)

Да, он се још тачно сјећа свега тога. Она је она била његова маги. А данас! Данас је «луда Трајна.»

Не, то не може бити! Од једном се стресе и лати свога посла.

»А Абуја рече...«

Па онај повезач на њеној глави? Повезач? Да, повезач.

Пред сцјема му игра поцрнела и упрљана повезача, што је сада носи «луда Трајна.»

Био је то у петак у вече... Он је онда био још сасвим мало дијете. Сједно је за столом на високој дјечијој столици. Пред њим два колачића, покривена малим убрисом, полаћ и вљушчица. А тамо за столом, преко од сребрних свијетљак, сједјела је она...

Она? Ко је она била? «Луда Трајна?»

Не, не, то је била његова маги, што је онда сједјела сирам њега! Он ову повезачу са истим грамама носила је и онда на глави. Тада је повезача била још сасма нова, лијепа, оквићена са пуно првених, плавих, црвених, бијелих трака... Да, то је била његова маги, што је гада тамо сједјела. А данас носи ту повезачу «луда Трајна.» Ка-

ко му је блиска та повезача, што сада «кити» главу «луде Трајне.»

Дјечко од једном задрхта, и поче звијерати уморним погледом: учитељев бля је свићнуо и опашнуо га по леђима.

«Ребе» стоји баш пред њим.

«Јосек», зашпева учитељ талмудским тоном, «покажи ми мјесто, гдје смо сада.»

Дјечко задрхта па ново и ћути упорно. На лицима осталих дјечака се види нијемо ишчекивање.

«Срам те било, ленштан!» рече учитељ.

И опет пође све својим током.

Јосек се умише, да не застане, љуља се ревно цијелим тијелом и говори механички за другима: «И ребе Папа опши своју заблуду.»

...Ала је опашен и прљав врат у «луде Трајне.» ...Види се кроз подерану огрлицу. Шун јој је врат плавих жилица.

Исте је такве жилице видјео некад на врату своје матере... али је то онда био сасма други врат, сасма, сасма другачији. Онда је био сасвим био, мек, шун мала и материнске топлине... Данас види исте жилице на врату «луде Трајне.»

Онда је чешиће у вече прилазио својој мајци, глатко је својим малим ручицама и додиривао њима плаве жилице.

Па мали младеж па горњој усни у «луде Трајне.»... Исти је такав младеж био некад на усни његове матере. Са нарисом малог дјетета хтио је полушницма да га збрише.

Мати... «луда Трајна». Њено блиједо лице, велике очи... руља дјечурлије... тамо... на малој кауши...

Неодређене, магловите слике ређају се пред очима малог дјетића... Јосек се опет труди, да прати тумачење учитеља: љуља се напешви све своје силе, отвара уста и говори заједно са осталим дјецом: «Дакле три...»

Још један тренутак, и свега му нестaje из памети. Друга му се слика јавља пред очима.

...Кипа пљушти као из кабла. Од густог мрака се не види ни небо ни земља. Киша пада непрестано. Цео свијет је црн и неугодан. Он мокар до коже жури кући. Зјема му је. Увучао је главу у огрлицу свога дугог капута и јури, што већма може.

Већ је пројурно добро познату уску улицу, и од једном стаде као укопан пред кућом свога оца.

Тамо на углу стоји он... Дрхће од зиме и склања се под кров... Дјечак стаде као укопан и не скида ока с ње. С капута му цури вода у млазевица... Она је упрла своје устакљене очи у њега. Прилази му полако, као по неком унутрашњем наговору... Она не може да се с мјеста макне. Па тих очну свијетли пошто неказано.

Сад осјети у ној магор... Срце му блије мисли пуна ће. Она му прилази све ближе...

Врућа крв му пређе све удове и јурну у главу. Дрхтао је као у грозници.

Од једном га остави страх, он се усправи, и погледа јој право у очи.

Сад већ стоји тик пред њим. Погледа га. Даље! Те очи, тај поглед!

Већ хтједо да јој плачући падне и наручје... Да плаче, да, да плаче љуби...

Већ хтједо, да то учини. Сад га она од једном ухвати за руку.

Он се нагло истрже из њеног загрљаја, и појури колико је год могао.

Чини му се, као да она јури за њим раширених руку и распуштене косе, све брже и брже, засопљена од умора... Чини му се као да чује њен страшни и од сузастоности промуцки олас. Да! Она га је звала, баш га је звала!

«Јосек, Јосек, Јосек!»

Дуго је још памтио тај крик који му је срце нарао...

Као да се буди из сна погледа дјечко онет уморно око себе.

Ребе, опкољен топлим ученица, тумачи равно једно мјесто и талмуда.

Прије сјемке играју по зловљма и по поду. Јосек се труди, да обузда фантазију и да концентрише пажњу, али му је сав напор залудан.

«Луда Трајна» стоји свави дан пред очевом кућом.

(Наставиће се.)

лихварску банку; умјесто да гјерамо здраву социјалну политику, гледамо само анектиране земље да исцрпљујемо.

Говорник се осврће на једну примједу министра председника, кад је рекао, да постоји нека „Адлер-Крамарж-Шустершић“ алијанса, те вели, да су Славени, када су повели акцију противу те злосретне банке, имали пред очима само интересе босанског народа, а не можда какву страначко-политичку сврху. При том смо нашли смјеста помоћ и потпору од стране цијеле славенске уније. Говорник врло жали, да једна врло велика странка (Пољаци) не показује за тако важну ствар никакву пажњу, нити разумијевања. Социјални демократи нијесу се могли другачије понизити, него да одлучно иступе проти експлоатисања радних снага у Босни. Ванредно нас весели, да се нашло толико социјал-демократа, који ће нам помоћи да тај рђави лихварски посао покваримо.

Бјелохлавек прекида неколико пута говорника, при чему дође до бучних призора.

Шустершић наставља: Ми би топло жељели, да је овдје још више социјалних демократа присутно.

Бјелохлавек: Тај лихварски посао са народом не смије се ништо дозволити.

Шустершић: То ће те код гласања показати, господин Бјелохлавек. Говорник надаље пребације влади да се противи ранијој одлуци, што је издала концесију за ту лихварску банку. Констатије, да га агитација није наперена против Мађара него против саме институције. Да је министарство ту концесију или какву сличну издало једно славенској, па макар и једној југословенској банци сви би Словени били противу ње.

Чешки радикалац Иван Шрамак осврће се особито на говор заступника д-ра Крамаржа и Старжинског, те вели да мора констатирати да сједне стране чешки народ не треба руске помоћи, с друге стране пак је и Аустрија доста моћна, да може без помоћи Нјемачке опстати. Послије неколико малих говора узима рјеч посланик Бјелохлавек као главни говорник хришћанских социјалиста. Напада ванредно оштро заједничког министра финансија барона Буријана те вели, да је Буријан починио велику простоту, кад је подјелио концесију за аграрну банку, и да није још потпуно јасно, није ли ту било Бог зна каквих тајних послова. Ако мрзи Мађаре, мора још вјеровати да ће се и међу њима наћи поштених људи, који ће тај прости лихварски начин најоштрије осудити. То се не смије узети за повод да се аустријска влада напада, јер њена је фактично заслуга, да је то лихварство бар за сада суспендирано. Он држи много више до босанског сабора него ли југословенски предговорници. Босански сабор, који по правилима банке имаде такођер код уступања исте свој глас, сигурно ће свој вету уложити. Ну то може сигурно казати, да Буријан јамачно неће босански сабор као министар доживити. Са човјеком који такве послове прави ваља се с ножем бранити, и да Буријан има воље поноса и карактера у себи већ би давно одступио, а не би чекао на нашу милост. Ако је и аустријска влада сукривац при том послу, то се мора свакако оштро осудити, и ми то ништо што нећемо одобрити, али нећемо се нити ради тога рушити. Говорнику већине је ванредно тешко и таквом случају владу бранити. Ну срушимо ли владу настаће у Аустрији парламентарно стање, и Аустрија неће моћи одлучивати при питању устава за Босну и Херцеговину, дочим ће Мађарска и опет једанпут имати згоду, ту неприлику Аустрије и своје сврхе искористити, и у Босни бити потпуно слободна.

Што се тиче питања кметовског откупа, то је познато да цијели свијет то одобрава, ну не смије држава да буде при том обичан слуга таквог простог лихварског друштва. Не смије кметове, кад их се већ ослобађа, у још горе руке предати, већ треба настојавати да им се њихов положај по могућности побољшава.

Говори о мржњи међу појединим народима, против парламентарне обструкције из народностних разлога, јер те онемогућавају уставни живот сваке државе. Наше обструкције су криве, да је могло у Босни тако далеко доћи; јер док смо ми овдје обструирали и међусобно се правдали, Буријан је могао у Босни и Херцеговини, да влада као каква паша без какве контроле. Такав систем мора да престане.

Говорник вели, да ће хришћанско социјална странка већ из начелних разлога гласати за пријешан приједлог посланика Шустершића, ну никакво не за онај од посланика Калине. Хришћанско социјална странка је потпуно споразумна тиме, да се сруши заједнички министар финансија Буријан, али ништо неће допустити, да се и аустријска влада сруши.

Послије Бјелохлавекова говора пријешло се на гласање. Пријешност Шустершићева приједлога примљена је једногласно.

Пријешни приједлог Чеха Калине, којим се влади изражава неповјерење, добио је 201 глас, а против приједлога било је 194 гласа. Пријешност је додуше одбијена, али је апсолутна већина изразила влади неповјерење. Резултат гласања поздрављен је бурним одобравањем Чеха, Јужних Словена и социјал-демократа. Од Нјемаца гласали су за пријешност посланици Хок и Офнер. — Гемачке странке су овим поразом биле јако раздражене. Настала је велика галама и сједница се морала прекинути.

Пријешло се на мериторну дебату. Одмах на почетку дошло је до скандала. Нјемци без икакво разлога викали су. Особито се истицали Волф и Бјелохлавек. — Раздраженост је била толика, да је изгледало, да ће сваки час доћи до тучњава. Опет се сједница прекинула на десет минута.

Послије паузе први устаје Редлик и говори против Шустершићева приједлога. Напошљетку предлаже, да се расправа прекине.

Младочешки посланик Чех изнесе противан приједлог, да се расправа настави. Гласа се о ова два приједлога. Код гласања је један хришћански социјал гласао и за свога партиског друга Бента, који није био у саборници. — Ову нечувену дрскост је одмах опазио Чех Коткај и пријавио га. Опет Нјемци дигу галаму и сједница је прекинута у сред гласања.

Послије треће паузе довршено је гласање. Чехов приједлог добио је 221 глас, а приједлог дра Редлика 200 гласова. — Дакле владине странке су опет поражене и расправа је настављена.

Али Нјемци су ударили у опструкцију и у највећој чарми сједница је закључена.

Поглед по свијету

Критско питање

Одавно је на дневном реду критско питање и што се оно до сада није ријешило приписује се европској дипломатији, која није никако имала воље да се оно скине са дневног реда. И као што је до сада европска дипломатија избјегавала рјешење свега што се тичало Источка, тако сада настојава да се питање о Криту и даље раздвигне. Ушљед тога су поједина настојавања о рјешењу његову остајала усамљена и бескорисна.

До скоро је питање критско било у корист Грчке, те је тога ради и Италија поднијела приједлог да се Крит присаједини Грчкој. Али овај приједлог је нашао на отпор код порте, те га је одбила, што су ђутке примили сви представници великих сила, па и саме Италије.

Ослањајући се на Енглеску и Нјемачку Турска је сад спремила приједлог о рјешењу критског питања. Тај је приједлог на основи административног. Крит ће се ставити на онај исти административни систем на коме је острво Самос. Он би добио своју унутрашњу аутономију, гувернера грчке народности и спадао би под контролу великих сила. Турска ће своју сувереност на Криту одржати у толико само што ће тамо имати своју војску, одређену од стране сила. О одбрани Крита, војној организацији, стратеским позицијама водиће бригу Турска. Крит ће имати своје вијеће, састављено из народних посланика, која ће вршити наименовања власти.

Аустрија и Италија

Између савезница Аустрије и Италије све је већа нетрпеливост. Сваким даном испољава се негодовање једне према другој. Нарочито је велико огорчење противу Аустрије у Италији. Оно све више избија. Њега у Италији ни мало не крију. Тако је ово дана председник камаре талијанске, Маркара, држао говор, у коме је славио ослобођење Ломбардије и отворено позивао Италију да се противу непријатеља оружја. Сада је један бивши талијански министар морине издао брошуру, у којој износи да је рат између Италије и Аустрије неизбежан. До г. 1912. Аустрија ће бити на мору јача од Италије, те ће напасти на Италију како би добила престиж на Јадрану. Зато позива талијанску владу да приступи наоружању а нарочито подизању флоте.

Све боље од бољег!

Суви зулуми у Херцеговини

Издајце ликују а поштени страдају

Као што све кнезове издајце у билећком котару надвисује (издајством) кнез Јово Анђелић из Дубочана, тако и цијела породица Анђелића из Дубочана и Врбна горњег — осим Видака и Сава — надвисује све породице у котару издајством. За све породице у котару може

се рећи према оној народној изреци: „У свакој врећи шенице нађе се и по зрно кукоља“, — осим за Анђелиће. За њих се ова изрека мора обрнути овако: „У свакој врећи кукоља нађе се и по зрно шенице“. И да није још Видака и Сава у овој би врећи био све само кукољ! И када ове двојице нестане биће тако.

Ова породица од свога настајења у Дубочанима и Врбну горњем непрестано је чврсто стала уз турске власти, те због издаје своје браће добивали су неки привилегије, да могу носити оружје и на превару убијати српске ускоке, као што је Зека С. Анђелић из Врбна горњег убио вриједног ускока, а свога причеснога побратима Михајла Попару на своје крсно име, на своје огњишту, а у својој кући — само да угоди Турцима. — Оно исто, што су радили Анђелићи под Турцима наставили су и под аустријском управом од окупације до данас, због чега их је аустријска влада наградила дозволама за ношење оружја. Између 30 оружаних дозвола у билећком котару, међу 16.000 српског православног народа — осим Муслимана — девет је дозвола у Анђелића, којих има само 25 кућа. А шта треба да учини и обећа сваки они, који жели имати дозволу за ношење оружја у Босни и Херцеговини — ако није какав часник — то је свакоме јасно, ко је верзиран у финте босанске владе.

Анђелићи су поред све своје ревности најбоље се показали од дана анексије до данас. Одмах по прогласу анексије они су се састали и завјерили, да свакога бјегунца, који им дође до руке ухвати и власти предаду и да строго пазе шта ко говори против анексије и владе. Кроз кратко вријеме иза тога Кико Анђелић из Дубочана смаио је у своју кућу једног војног бјегунца с Москва и задржао га док је кнез Јово довео жандаре, ти им га предадо. За ову услугу Кико је добио 50 к., а кнез Јово 100 к. За тим су — као што је описано у 34. бр. „Цет. Вјесника“ — створили завјеру, да облажу влади Леонтија Нинковића, јер су знали, да он као посланик билећког котара не стоји добро с владам. За ову услугу добили су: Кнез Јово 100 круна, Новица Стојанов из Дубочана 100 круна, Ђоко Јевтов, Стеван Стојанов и Мато Анђелић, из Врбна горњег, сваки по 100 круна. Ово је они Мато Анђелић, што је био Господарев перјаник, који је најпослије прошлог лjeta долазио на Цетиње, приступио Господару и добио новчани дар. Ово сам Мато прича међу својим пријатељима говорећи: „Заувар је штогод измамити, а својој влади ипак вјеран остати.“

Анђелићи су вјерни аустријској влади него ли жандарма праве Швабе. Да је ово истина нека посвједочи слиједећи примјер. Прошле године дао је жандармериски наредник Лолић из Дубочана седам пасоша Бећире Шеховићу из Корјенића на седам волова, које је овај био купио у Бањанима. Анђелићи су ово некако сазнали, те је кнез Јово са горе именованим Анђелићима ствар одмах пријавио котарском уреду, а ови крилим заповједнику, због чега је Лолић био кажњен затвором од 30 дана и премјештајем на Јасен. У томе су тако ревни, да и они сами једни друге пријављују, ако који пријеђе и купи у Црној Гори, као што је био случај прије двије године, када је Јевто Анђелић из Врбна горњег пријавио свога синовца Тодора Стојанова за 15 ока кафе и шећера, које је био донио из Црне Горе, што су жандарми и ухватили код куће Тодорове и што је Јевто морао код суда у Билећи заклетвом потврдити. Но, пошто Анђелићи припрелазу у Црну Гору трговачким послом прелазе по владиној жељи, то их власти аустријске и поред пријаве не глобљавају, јер сваки има неких заслуга, којима је владу задужио. Они се овог свога отворенога шпијунлука не стиде, јер је то њихов тоб тајогит (Ђедовски обичај).

Поред издајства, које се са сваким Анђелићем рађа из материне утробе они морално у породици стоје на најнижем степену. О њима се у народу са највишим гнушањем говори — тако, да се са животињама успоређују! Њима је и прославна вјера споредна ствар, јер је они радо остављају и прелазе у латинску вјеру. Прије десет година полатинно се у Дубравачкој жупи настанио Раде Анђелић из Врбна доњег, који је имао 30 година, а назад три године полатинила се Мила, шћер, Ника Анђелића из Дубочана. Код њих је ово ситна ствар.

Због њихова издајства поштених људи у посљедње вријеме они су омражени и сасвим изолирани од свих поштених људи у билећком котару, те их мало ко прима у своје куће, а још мање долазе у њих.

Оволико за сада, а што буде даље јавићу.

П. Т.

ПРИВРЕДА

Прослава крсног имена. Прва Никшићска Земљорадничка Задруга у Никшићу прославила је своје крсно име Спасов-дан.

На слави су се били скупили, послије црквеног обреда, позвани гости и, готово, сви чланови задругини. Настало је уобичајено сјечење колача, иза чега се посједило. — За трпезом подигле су се многе здравнице за здравље нашег узвишеног Господара, Његовог Дома, за напредак Земљорадничке Задруге и свих привредних установа у земљи.

Овом приликом уписали су се за добротворе задругине г. г. Јово Голијанин и Спасоје Вујовић.

Поменутој господи приложницима најискренија хвала, коју су овом приликом учинили овој за нашег привредника корисној установи.

Р. М.

Шта је узрок кромпировој болести?

У најновијем времену појавила се у јужној Угарској нова једна болест на кромпиру (кртолама), ново неко трулење кромпира, која је велике просторе кромпира просто старала. Већина стручњака, који су ту болест испитивали, мишљења су, да јој је узрок несрећна наметница *Peronospora infestans*, која се са лишћа спушта доле на кромпире, ове зарази, док сасвим не иструну. Други опет стручњаци мисле, да се осим поменуте пероноспоре, још и друге наметнице на кромпиру појављују, и заједнички на трулење дјелују, и по њиховом мишљењу, биле би гљиве наметнице пошљедица, а не узрок болести. И онда, сасвим је природно, да би према томе и начин лијечења и чувања био други.

Професор и признати стручњак Д-р Шулц пише о томе ово:

„Свакојак, дакле, узроци тој болести не могу бити и у овом случају други, но они исти, који се пријављују при обичајној гњилоћи, обичном трулењу кромпира, ушљед чега се кромпири и хемиски почну распадати, — а то су понаприје нагле промјене топлоте и влаге у земљи, у ваздуху и околина гдје се кромпир сади, ушљед чега лишће и кромпири труну и без гњилоће.“

Кромпир је тропска планинска биљка, која у своје завичају, Перу и Чили у јужној Америци, у свјежој мајској топлоти и непрестаним влажним талозима расти, дакле не страда ни од врућине, ни од хладноће, ни од наглих промјена суше и влаге, као што је случај у нашим крајевима. Кад се у времену од мјесеца јуна до септембра врућина нагло мијења, онда се кромпир у развиту успорава; непрестано му нешто смета, па ако се уз то још и земља јако загрије, почеће и онако већ ослабљени дјелови кромпира да вену и да труну. Има случајева, да се земља у то вријеме и до 40° Р. загрије тако, да онда није ни чудо, да се у трошници земљи плитко лежећи кромпири спаруше, па оно, што одмах не пропадне, носи у себи већ кличу трулежи, која ће се из повољне, али за домаћина неповољне околности до потпуне трулежи развити. Преко мјере може се такође кромпир загријати, упалити, кад се у подруму или трапу у великој гомиле згрне. Овдје се мало по мало развија болест, и мени је познато из сопственог искуства, да је болест код оног, у мјесецу октобру утрпаљеног кромпира, тек око Божића букнула. У колико је мјесто, гдје је кромпир утроплен или створен влажније, тоњавије, у толико ће прије од тоњаве влаге пострадати, у толико ће прије почети да болује, да трули.

Помишљајући на средства, којима би се болест могла спријечити или излјечити, доћи ћемо до закључка, да ми до данас немамо ни једно поуздано средство, које би се за отклањање болести с успјехом могло употребити, јер је у свакоме случају била клица болести у кромпиру прије, него што су се оне разоравале гљивице тек појавиле. Ако хоћемо да отклонимо ову болест од кромпира, не остаје нам ништа друго, него да настојавамо прибавити кромпиру за вријеме растења све оне услове, које је имао у првобитној својој домовини. Но како нам није могуће да му дамо исто оно поднебије, ми се морамо побринути, да му дамо погодну земљиште, са погодним положајем и онда се можемо надати довољном успјеху; можемо се надати, да ће кромпир бити здрав, сув и као кестен брашнава, што се од доброг кромпира и хоће. Наши земљорадници одиста не пазе на избор земљишта за сајење кромпира, па се онда чуде што им кромпир није сув, није брашнава, него водњикаст и подложен трулежу. Земља, која умјерену влагу лако упија, па ју у довољној мјери и задржава, н. пр. пјескуша, одговараће кромпиру најбоље. У пјескуши је кромпир увијек сув и здрав. И сасвим сув пијесак не ваља, јер у њему кромпир не може да се развија. Иловача је за кромпир неподесна земља, она

је за њега претешка и лако се окоре, а кромпир хоће растресито земљиште. Стога се пјесковити крајеви поносе крупним и здравим кромпирима сваке сорте.

Од болести чува кромпир и то, кад се не оставља у високе гомиле, да се загрије. Врло је добро, да се између нагомиланог кромпира уметне суво грање и после сувим пепелом, нарочито код кромпира, који је растао на иловачи.

Сади кромпир на растреситом земљишту, то ти је први услов да га здравом добијеш и од болести сачуваш.

Још је вријеме сађењу — па припази на ове опомене.

др. Р—ћ.

Дневне новости

Обдарио ученике. Њ. Кр. В. Књаз Господар као и сваке године и ове године је изволио милостиво обдарити ученике овдашњих основнијех школа новчано и материјалом за писање. Очинска љубав нашега Господара према нашој школској омладини велика је и Он је испољава сваком даном приликом.

Одликован. Госп. Стеван Бабић, потпуковник у пензији из Србије, који је привремено радио у нашем министарству војном ради уређења интелектуалне, при поласку своје из наше земље одликован је Даниловим орденом III реда.

Нова управа читаонице. У недељу је била ванредна скупштина цетињске читаонице, на којој је изабрана нова управа. Изабрани су: предсједник Душан Вукотић, министар финансија и грађевина, потпредсједник Јован Хајдуковић, члан Главне Контроле, пошто се Јанко Дрљевић, члан Великог Суда унапријед захвалио, секретар Филип Врчевић, чиновник санитарског одјељења, књижевник Гавро Травањ, наставник, управник позорнице Коста Костић, наставник гимназије, економ Никола Кнежевић, трговац, у управни одбор су ушли: Јанко Милић, члан Великог Суда, С. Девчић, наставник гимназије, Петар Милић, управ. поште, Ђуро Шпадијер, секретар министарства просвете и Перо Поповић управник царинарнице, а за замјенике Стеван Радосављевић, наставник гимназије, Марко Ђурчић, кафеџија, Каплан Бибеџић, трговац, Ђакон Косто Лучић и Ђакон Ф. Радичевић.

Завршени испити. У основним школама на Цетињу данас су завршени годишњи испити, којима је предсједавао заступник школског надзорника западне школске области г. Марко Вукосавовић. Исто тако завршени су испити у приморској области и једном дијелу катунске области. Испити у свијема основнијем школама биће довршени до 15. јуна. О овогодишњем успјеху наших основнијех школа проговоримо нарочито.

Ни паре ни књиге. Биоградске „Вечерње Новости“ износе како је прошле јесени скупљана претплата на једну књигу, па до сада претплатници не добише ни паре ни књиге. То нас подсјећа на случај, који се догодио са многим претплатницима из Црне Горе, који прије годину и по дана положише новац на „Историју српског народа“ од др. Станоја Станојевића, па до сада не добише ни паре ни књиге. Скупљачи претплате су предали новац издавачу Дачићу, па су до сада и преко јавности и приватно ургирали да добију или једно или друго, али их издавач не удостоји ни одговора. Зато и овог пута на ово упозоримо оних који се тиче, а уредништво „В. Новости“ и остале биоградске листове молимо да се и они позабаве овом ствари како би натјерали бар тако издавача да одговори својој обвези. Овак-

вим радом највише се шкоди самој српској књижи, јер се губи свако повјерење у претплату.

Читуља. Нашег члана редакције г. Борислава Сл. Минића задесила је велика породична жалост. Његов добри родитељ Светислав В. Минић преминуо је ноћас у В. Градишту, у Србији. — Лака му српска земља!

Помрачење мјесеца. У петак у вече било је потпуно помрачење мјесеца. Небо је било чисто и ведро, а мјесец је био високо на хоризонту. Почетак помрачења могао си видјети лијепо обичним оком.

Почетак помрачења био је у 12:43 сати по поноћи. Сјајна мјесечева боја почела је тамнити и онда се опазило, да је земљина сјенка додирнула ивице мјесечеве расвијетљене површине на лијевој страни. Помрачење је ишло врло брзо и од 12:50 сати била је помрачена једна десетина мјесеца. Велики лук земљине сјенке, по коме се лијепо могла видјети величина земље наспрам њеног трабанта, помицао се полако, гутајући мјесечеву свјетлост.

У 1:20 сати била је половина мјесеца застрта тамом. По томе се могло опазити како и небо потамљује, а звијезде да јачају.

До 1:50 сати био је цио мјесец помрачен и то је трајало све до 3 сата.

Од 3 сата почео се мјесец постепено појављивати, те је до 4:14 сати потпуно изашао из сјенке.

Народно здравље

Пиће и глад. — Многи мисле да пиће може храну замјенивати, и да се чашицом ракије може глад брже и боље утолити, него — рецимо — кришком хлеба, али је то из основа погрешно. Пиће, истина, може глад да заблуди, да заблуди или да заваља, али не може да је утоли или сасвијем утоли. Ракија својом јачином надражи слузокожу желуца, плазаве гучење сокова и топлину у њему, и тиме узбуђује овај негодан осјећај, пражњине и хладноће, али не даје тијелу никакве наплате — никакве хране. И не само то, него баш на против пиће — а нарочито ракија — успорава правилно варење и смета уопштану другу храну, која би се с пићем у желуцу нашла, па тиме варавно, и цјелокупну исхрану.

Пиће и болести срца. — Познато је да алкохолна пића нарочито дјелују на срце, и пијани врло често болују и умиру од разних врста срчаних болести. Колика је разлика у томе између особа, које пију и оних које (обично) не пију, врло лијепо показују ови подаци:

У год живота	Пивара и механ. у опште.	Других мушких становника
20—30	13.2	5.6
30—40	14.0	8.9
40—50	21.2	11.8

Дани радничке исплате и пиће. — Од најкада је већ обичај, да се занатлишки, фабрички, па и други радници исплаћују једанпут у недељу — обично суботом. Радник ради цијеле недеље, прима зато своју награду, па му је овда понав добро дошао, да може празник мало боље провести. На жалост се то међу радницима толико опачило, да већ и сами почињају на поправку. Лакомислени радници често одмах суботом, чим прима зараду, почну пити, и не престају све докле, док пошљедња пара траје. Жена и дјеча често глудују, а бива и тога, да чак и поведељак и уторник не виде радника на послу. С тога су се понеде и радници и газде споразумјели, да се зарада не исплаћује суботом, него којим другим даном, н. пр. петком, понедељником, уторником, сриједом и т. д. По где-где се тога ради увело у обичај, да се зарада исплаћује у два маха впр. понедељником и петком.

Брига око новорођене дјете. — Дјеча су будућност. Них треба чувати, неговати и васпитавати, ако хоћемо да напредујемо. И то одмах од колијевке. Шта више, још раније — у утроби мајчиној. То увиђају сви културни вароци и сада се већ у томе надмећу, који ће што више у томе правну учипити. Нарочито се у томе напредовало у овом вијеку, па зато га и називамо: «Вијек дјетета». — Докле то иде, показује најбоље онај примјер: Прошле године основан је у Шарлотенбургу (код Берлина) т. зв. Дом нације Аугусте Викторије — за сублијане смртности мале дјете. Њему је задаћа да научпо и практично испитује живот новорођенчета и начине, којим се оно може најбоље очувати и упредити.

Уво и зуби. — Кад се мале дјетце потузи па зубобољу, ријетко ће која мати потражити љекара (или другог ког «вјештака»), да види шта је зубу. Још ређе ће која помислити, да би га — може

бити — валало надити. — Та дјете је, за Бога, још мало, па како би му већ зубе надели — мисле ове, и почну га својим средствима лијечити. Махом му буцају свакојаке «љекове» у уво (бијели зуб, златни, разне мапчуге и јачине и т. д.), па учине још горе. Зуб се одупио, а ови љекови раједу и разпрште дјетине уво, па је тек онда невоље. Тако се по гдјебада деси, да је зуб већ даво и даво прошао или испао, а јадно дјете не може да се опрости од притицања, краста или и које озбиљније болести у уво, што их је «лијек» изазвао.

Школски испити и здравље. — «Једна чекам само да ти испити прођу. Разбоље ми се дјетце». — То је ријеч, коју ћете врло често чути од наших родитеља, а она је сасвим основана. Ријетко су дјеча која се не боје испита. Обично је, да се пред испит нарочито труде и једнако бригу брину како ће га положити. С тога су за то вријеме врло често преморена, осетљива и раздражљива. Махом и не једу као обично, а гдјекоје не може ни да спава. Поблиједе и ослабе, па у томе могу и ваву озбиљнију болест на себе навући. Тачни прегледи утврдили су, да 75—79% љака пред испите изгубе над вшпе кад мање од своје тежине. — С тога се сада већ на све стране иде за тим, да се годишњи шкољки испити укину и другим начипом проијељивања замјене.

Измјена Буквара

Цетињски учитељ Андрија Вукић изнио је у „Гласу Црногорца“ своје мишљење о измјени Буквара, садањег уџбеника, што ме и руководи, да се на ту ствар нарочито зауставим. Писац о горњој теми, као о нацрту о изради новог Буквара, дао ми је повода, да у том погледу укратко донесем неколико ријечи; не са тенденциозне стране, но са објективне, ради јавног мјења по овом важном питању.

Писац назива нови Буквар „почетница“, који би садашњи замјенио, и вели: „да је исти Буквар приказивао Р. Поповић, учитељ у „Учитељском Листу“, наводећи бројеве тога листа, како би боље препоручио важност свог нацрта, на наводи: „приказ на овај Буквар оштампава писац по својој жељи“.

По овоме изгледа да га није заступало друштво при учитељском листу, који је за мало гледао свијета, а још мање да се зна, да је тај лист доносио расправе на преуређењу уџбеника, те се горњи нацрт хвата обичним писањем онога што је штампана морала да претрпи.

Писац нацрта цинички наводи: „Но и ако је тај Буквар прелазно досад многе фазе — прецишћање, претрпивиши седам издања — опет није задовољно с методичког гледишта оно, што се тражи од једне почетнице из српског језика“ (!)

Међу да говорим о садашњем Буквару, јер кад бих о њему говорио, требало би говорити о свим садашњим уџбеницима, који су преживјели своје вријеме.

Први је Буквар Стева Чутурило, о ком писац вели, да се Буквар Чутурилов усваја од стране комисије.

Познато је да је Чутурило стручњак и први је дао Буквар за црногорске школе, који је добро дошао онда, написан с методичког гледишта, као прва јачка књига, а не почетница српског језика, како га назива Вукић.

Почетница српског језика је школа за бавиља, у којој нема за српски језик Буквара, и до Буквара има се посла да се да основа за српски језик. Када је Чутурило био у Црној Гори и кад је излао Буквар, тада није ни постојала школска комисија, а још мање, да је Чутурилов Буквар одобрила комисија, како то наводи Вукић. Чутурилов Буквар заступљен је био од једног ондашњег методичара међу нама и није подвргаван стручној критици.

Доцније се Чутурилов Буквар замјенио, као и сви уџбеници, те најмање грешке можемо наћи садашњем Буквару од осталих уџбеника. Али како било ипак је Буквар садашњи доста послужно повијем правцу савременог васпитања.

Писац нацрта Буквара наводи добре жеље:

„Као наставник народне школе, којему је у дио пало да досада више пута примјењива уџбеник о којему је ријеч, да истакнем своје назоге за израду нове почетнице — српског Буквара према савременом стању.“

Тешко је савремено стање, кад се олако узме да се напише оно, што је главно за специјалног методичара вишег стручног образована.

Нацрт Буквара требао би да напише стручњак педагог, а не учитељ од млађе генерације, те никако чудо није што није циљ погођења.

Опет писац нацрта понавља: „Да изнесем свој план, по коме би се у главном имао систематски израдити нови српски Буквар за I. р. нар. шк. у Књажевину Црној Гори.“

Добра је жеља, али нас писац ни у колико није задовољио са правцем о нацрту, како то сам истиче, па одмах препоручује писање гачака, линија и т. д. наводи у Буквару шаре, те је тиме учишио комбинацију, да мало ко може разумјети овај нацрт, што је угледао свијета путем листа „Гласа Црногорца“.

Све ово припада основи геометрије, а не Буквару. Писац нацрта Буквара — узима за модел садашњи Буквар и I. читанку, и приказ Поповићев, а мјесто свега шта је речено, више би ствар задовољио, да је упозорио на вриједне писце уџбеника из Краљевине Србије, па ти сви уџбеници да се узму за модел и преуређење, јер је Буквар заступљен писцима: Чутурилово упуство најновије, Јовић, Станојавић и др.

Из искуства наводим: све досадање уџбенике новијег доба, увидно сам, да би се требало строго придржати начелно србијанских уџбеника, који су претрпјели толике критике, па их преуредити с погледа на стање у Црној Гори, јер се опажа и у српским уџбеницима допуна за неке уџбенике, о чему овдје сада није мјеста да говорим. Кад би се саставила комисија, да реферисе просвјетном Савјету о уџбеницима, тада би боље значаја имали уџбеници према садашњем новом наставном плану.

Лазар Чобелић, уч. цетињски

ИЗ БИЈЕЛА СВИЈЕТА

Највећа ружа. Највећу ружу у Европи има без сумње вртар Верле у Фрајбургу, у Њемачкој. Каламио је 1881. године и од то доба па све до данас ружа је дивно напредовала. — Године 1897. захватила је она површину од 83 квадратна метра и имала је 6200 пупољака. Године 1898. било је на њој 7400 пупољака, године 1899. преко 8000, а 1900. захватила је ружа већ 99 квадратних метара простора и понијела је преко 10.000 пупољака, који су се развили у дивне цвјетове. — Стабло одиста те ријетке руже високо је један метар и девет сантиметара, а дебело 34 сантиметра, круна јој је висока 34 метра. Од грања њеног начињен је лијепо простран вењак.

Занимљив проналазак. Из Лондона јављају о једном врло занимљивом проналазку, који ће реформисати читаву поморску артиљерију. Адмирал сир Скот, кога сматрају на пољу артиљерије стручњак првог реда, чинио је ових дана покушаје, којима је сврха, да пронађе начин, како би се топовима на поморским лађама могло аутоматски управљати. По Скотовом изуму артиљериска момчад била би на поморским бродовима по готово излешна: све управљање топовима вршило би један официр у артиљериској центри на броду. Тај би официр, притискујући електрична дугмад, могао или све топове или сваки топ посебне окретати, подизати, спуштати и у један мах би могао избацити толико метака, колико би то према приликама било потребно. Тај изум, који се оснива на електрицитету, ради експериментисања уведен је на три крстарице и као што из Лондона јављају, ови су експерименти потпуно успјели. О појединостима пак још се на зна ништа.

Самоубијство у Јапану. У Јапану је самоубијство ушло некако у моду, те многи на једном истом мјесту изврше самоубијство, те је полиција приморана да чува више таквих мјеста, да се не би и даље на тим мјестима самоубијства догађала. Тако је недавно један ђак скочио у водопад Кегон и много њих пођоше његовим трагом, те се на истом мјесту где и он утопише. На пошљетку су морали на то мјесто поставити полицијску стражару и од то доба полицији наже да не би ко у водопад скочио. Од то доба су самоубице за извршење убијства над самим собом потражили друга мјеста. Тако се опет један младић стромаглавио у кратер (отвор) једног вулкана па и његовим трагом пођоше многи. Због тог је полиција била приморана да и на истом вулкану успостави стражару као и на Кегону. Већина ових самоубијстава су почињена због љубави, чему се у опште стари Јапанци чуде, јер нијесу досад знали да се тако може шта догодити.

Најстарији црквени сат. Како нише француски лист „Фигаро“, најстарији црквени сат налази се на торњу св. Евстасије у Милану (у Италији). Он је тамо подигнут још 1309. година. Имаде дакле равно циест стотина година, како тај сат постоји и како дијели људима вријеме на сате и минуте. Њсга је велики мјесник Данте споменуо у својим дјелима. И док се за тих шест стотина година измјенили нараштаји, он је једини остао као неки подлужни споменик из старих вјекова.